

آبونه شرائطی : هر پر ایچون
سنه لکی (۲۷۵) آلتی آیلنی
(۱۵۰) ممالک اجنبیه ایچون
سنه لکی ۳۲۵ غروشد.

نسخه سی ۵ غروشد .
ایکی نسخه برآزاده
(۱۰) غروشد
سنه لکی ۵۲ غروشد .

اداره خانه : باب عالی جاده سنده
رشید افندی خائنده

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر .
مسئله موافق آثار مع المنونیه
قبول اولتور . درج ایدلین
یازیر اعاده اولماز .

الشیخ الاسلام

شماره ۱۳۳۰

آدره من تبدیلنده آریجه
۵ غروش کوندرملیدر .

مکتوبلرک امضالری واضح
واوقوناقلی اولسی و آبونه
صره نوموسنی محتوی
بولونسی لازمدر

ممالک اجنبیه ایچون آبونه
اولانلرک آدرس لری
فرانسجه یازلسی رجا اولتور .

باره کوندردلیکی زمان نهیه
دائر اولدینی بیلدیرلسی
رجا اولتور

اتبعون اهدکم سیل الرشاد

صاحب و مدیر
اشرف ادیب

باش محرر
محمد ماکف

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

جلد ۲۲

۱۱ تشرین اول ۱۳۳۹

* پنجشنبه *

۳۰ صفر الحیر ۱۳۴۲

عدد ۵۶۸ - ۵۶۷

آنغلیقان کلیساسنه جواب

شرعیہ دوات مہدی طرشدہ آنغلیقانہ کلیسانہ کوندریلرک اوزره ترقیقات و تالیفات اسلامیه هیئت علمیسی رئیس عالیسی شیخ عبدالعزیز
ماریسہ افندی حضرت تبریک تالیف بوبرد قدری جواہر :

توصیه

کندیسندن اول کان دیگر سماوی دینلرکی اسلامده عینی حقیقی
بیلدیریوردی : « الله برذر ، شریکی یوقدره ، خالقدره ، باریدر ، مصوردر .
اوله بر الہدرکه اوندن باشقه الہ یوقدر ، باقیدر ، هر آن بوتون خلقت
اوزرنده حاکم وقائمدر . نه اوبوقلار ، نه اوپور ، کوکلرده ، یرده
نه وارسه هپسی اونکدر . کیم تصور اولنه بیلیرکه قالقسینده اذنی
اولقسزین نزد الہیسنده شفاعت ایدم بیلسین ؟ مخلوقاتنک ایشله دکلری ،
ایشله جکلری بیلیر . مخلوقات ایسه علم الہیسندن یالکیز اونک
دیله دیکنی قاوریه بیلیر ، باشقه برشی بیله من علمی بوتون کوکلری ،
یری قوجاقلار و بوتونلرک نکہبانلنی کندیسنه آغیر کلز . یوکسک ،
بویوک آنجق اونک ذات کبریا سیدر . کوزلر اوکا یتیشه من ؟ او ،
کوزلری کورور . لطیفدر ، خیردر . »

دین اسلامک الہی هیچ برزمان اوله غضبندن آتش پوسکورور
کائناتی قاصار قاوورور ، قانه صوصامش ، طویق بیلمز ، کنج کنج
قیزلر ، کوریه کوریه چوجقلر قصابلق حیوانلرکی بوغازلامادجه
خوشنود ایدیله من بر صورتله تجلی ایتش دکلدر . اسلامک معبودی
« بن جفی ، انسی آنجق نی بیلسینلر دییه یارادم . یوقسه اونلردن

دیه اسلامک روحی

ان الذين قالوا ربنا الله ثم استقاموا فلا خوف عليهم ولا هم
يَحْزَنُونَ . اولئك اصحاب الجنة خالدين فيها - احقاف . [۱]
دین اسلام ایکی رکن تبلیغ ایدورکه ایکسیده بوتون تعالینک
روحیدر ، وجودینک مدار بقاسیدر . بونلردن بری اکیلنجه انسان
حقيله مسلمان اوله ماز . رکنلرک برنجیسی الہک یکانه الہ اولدیفنه ،
اوندن باشقه معبود اولمادیفنه ایماندن عبارت نومیدر ؟ ایکنجیسی ایسه
طوغرولور . و ایکی رکن برمسلمانده اجتماع ایتدیکی کی قورقودن
سلامت بولور ، اندیشه دن قورقولور . اوله یا ، قورقوکی ، اندیشه کی
شیلر دنیا سنده اولسون ، آخرتده اولسون ، ناصیل حضورینی اخلاص
ایده بیلیرکه حقک مفتاح رحیق ، وسیله رضا و محقق بو ایکی رکنده
مندج بولونیور ؟

بزلر کتابلرک اولکی قسمنده دینک اساساتندن بر طاقلری
صایمشدق . بوندن بویله ده توحید ناصیل اسلامک روحی و حقیقتنک
سری اولیور ، طوغرولوق ناصل اونک هدفی ، غایه سی تشکیل
ایدیور . . . بوجهتلی سویله جکمز .

[۱] « معبود من الہدر ، دیوبده طوغرولوه صاریلان کیمسه لر ایچون
نه قورقووار ، نه ده کدر کورم جکلردر . بولر مؤید اوله رق جنتلکدر . »

حقیقی ندامت، صمیمی بر توبه به مجبور ایدر. ذاتاً فاطر ذوالجلال قوللرینک کمال مطلقدن محرومیت، مناهی به قارشی عصمت کامله دن عجزی بیلدیکی ایچون توبه ایله زاهنه رجوع ایدنلره رضا و محبتی وعد بویورور: (ان الله يحب التوابين ويحب المتطهرين - سورة بقره) [۱] (یا عبادي الذين اسرفوا على انفسهم لا تقنطوا من رحمة الله ان الله يغفر الذنوب جميعاً انه هو الغفور الرحيم وانيبوا الى ربكم واسلموا له - سورة زمر) [۲]

بناءً عليه شسو آيتلرده کورولديکی ودها بر جوق آيات جليله ده کوروله چکی وجهله نظر اسلامده يالکيز الله ايمان حياتی شتونلرنده انسانلرک ميزان استقامتی در. صوکره، نفسلری فاسد هوسلرندن، مضر تامللرندن آليقوبه حق بر قوت وارسه اوده جناب حق آکملریدر. ناصیل که اللهک وحدانیتله عبادته استحقاق خصوصنده تفردينه و باشقه لری کبی محاسبیه چکیلیمک، مشول طوتولمق مرتبه لرندن یوکسکلکنه ايمان عقیده سنده مسلمانلری حکمداره، امیره، حاصلی ایش باشند کم وارسه هبسته حساب صورمايه سوق ایدن بر روح کورولور. دین اسلامه ايمانی اولان مؤمن جناب حقندن باشقه کیمسه بی تصور ایده مزکه عدل ایله و بوتون خطالردن معصومیتله تفرديتمش اولسون. زیرا او مؤمن بیلیرکه حکم آنجق اللهک؛ امتلر آره سنده کورولن حل وعقد صاحبلری حقک بر یوزنده کی خلیفه لرندن باشقه بر شی ذکل. خالق ذوالجلال کندی عیالی بولونان انسانلر اوزرینه بولنری خلیفه نصب ایتیش وساحه تصرفلرینک حدودی شرع ایله کندیلرینه کوسترمش؛ اوزرلرینه رعیه آره سندن مراقبلر، محاسبلر آیرمش؛ صوکره هیچ بر راعیه اللهک کندی عبادی حقنده فرض وتقدير بویوردینی احکام واساسات خیر وسمادته مخالف دوشه چک امر ونهیلرینک مطاع اولسی حققی ویرمه مش؛ بالمکس بوتون جماعات اسلامیه «عدالتدن قیل قدر آیرلمايیک. ایسترسه طوغرودن طوغرویه کندی علیهمکزده، یاخود آنا کزک بابا کزک والک یاقین خیهیملریکزک علیهنده اولسون، الله ایچون ادای شهادتدن کری طورماییک؟» [۳] آمری ویرمش، (الله ربنا وربکم لنا اعمالنا ولکم اعمالکم لا حجة بیننا وبينکم الله یجمع بیننا والیه المصیر - سورة شوری) [۴] بویورمش.

[۱] «جناب حق توبه ایدنلری سور، ظاهر اولانلری سور.»
[۲] «ای نفسلرینه ظلم ایدن قوللرم. اللهک رحمتندن امید کیسه ییکز. شبهه یوقدرکه الله بوتون کتساهلری عفو ایدر. چونکه او غفور رحیمدر. ربکنزه دونوکز واکا قارشی دائماً اخلاص اوزره بولونوکز.»
[۳] کونوا قوامین بالقسط شهداء لله ولولعی انفسکم اوالوالدین والاقربین - سورة نساء.

[۴] «الله یزده ریمز، سزکده ربکنز. یزلم اعمالز یزه، سزک اعمالکیز سزه. سزله آره مزده محاصه یوق. الله بزی بر یره طوبلایه رق حکمی ویرمچکدر. صوکنده رجوع اولونه حق آنجق اودر.»

رزقده ایسته میورم، بی بسله ملری ده ایسته میورم. [۱] بویورمیور. «کسیلن قوربانلرک نه اتلری، نه قانلری الله وارده میجفی، الله آنجق اخلاص ایله ایشله یلن عمللرک واره بیهلر چکی» [۲] بیلدیورور.

شیمدی باقلم، اخلاصک، توحیدک، عبادتک فاطر ذوالجلاله حصر و تخصیصی نه دن سمادت بشریه نک ال متین ارکانیدن اولیور؛ اوت، کائناتک ازلی مبدعه، یزلرک، کوکلرک سرمدی صاحبه، حاصلی آيات قدرتی حامل پیغمبرلر کونلردن، سبیل هدایتی کوسترر کتابلر ایندیرن اله ذوالجلاله قارشی یورکلرده صاعلام بر ايمان برلشمکجه نوحی منزل جان قولاغیله دیکله نه بیلیر، نه ده بی مرسل. حتی جوق زمانلر جناب حق انکار ایدنلرک حالی بوسوتون عکسنه در؛ اک بلیغ آیتلر بصیرتلرنده کی فسادی، اک مؤثر هدایتلر قافالرنده کی ضلالی آرتیرمقدن باشقه بر نتیجه ویرمز اولوز، (ونخوفهم فایزیدهم الا طفیاناً کیراً - سورة اسراء) [۳]

بونک ایچوندرکه آیتلر، هدایتلر آنجق حق بولنی طوتوبده کندیلرینی ضلالتدن وضلالک ویره چکی وخیم عاقبتلردن قورومق ایستین مؤمن طبقه ایچون مفید اوله بیلور.

برکرده اللهک کرچکدن وارانی ایله عبادتک یالکیز اوکا حصرنده کی ضرورت انسانک قایتده برلشدیمی، آرتیق یارحمت یزدانینسی ایسته یه رک، یاعقابندن چکینه رک، یاخود کبرای الهیسی کوز اوکنه کتیره رک خشیت حسیه متحسس اولمق طبعیهلر شیر. ایسته آنجق اوزماندرکه بر قنالقده بولونمق، یاخود بر کناهک جاذبه سینه قاپلیمق ایسترن انسانک خاطرینه الله کلرده یا عذابندن قورقسی، یا غضبندن قاجسی، یا رضای سبحانینسندن محروم قاله جفنی دوشونمسی یوزندن او خطایی ایشله مز اولور. شاید بشری ایجابی آیاهی قایسه بیه ندامت صاریله رق اللهندن مغفرت ایسته دیکی کبی او خالق کریمی بوتون توبه لری قبول ایدن بر اله رحیم بولور.

حاصلی جناب حقک وحدانیت و اسماء حسناسنک کوستره بیلدیکی بوتون صفات عظمتیه ايمان انسانی دائماً الهی آکمه وکیزی، آجیق نه قدر حرکاتی وارسه هبسنک مراقبه آلتنده بولوندیغی ارنونمايه سوق ایدر. بو صورتله میزان وجدانی اعتدالی بولورده اوکا هوسنی اوقشایان، ذهنی جلن بر خطابه آیلمازدن اول نفسی محاسبیه چکدیرر. شاید نفسانی دوشونجه لره محکوم اوله رق هوساتنک غلبه سی آلتنده قالیرسه عینی وجدان کندیسی مؤاخذه یه، لومه باشلایه رق

[۱] وما خلقت الجن والانس الا ليعبدون. ما اريد منهم من رزق وما اريد ان يطعمون - سورة ذاریات.

[۲] لن یبال الله لحومها ولادماثها ولكن بئاله التقوی منکم - سورة حج.

[۳] «اولنزی آیتلرله قورقوتیورزده تهدیدیمزک، طفیانلرینی دها بویوک طفیان ایله آرتیرمقدن، باشقه تأثیری اولمایور.»

لکن توحید عقیده سی بیقلیر، یاخود صارصیلیرده انسانلر باشلرندہ کی حکمدارلریله دیگر امر صاحبیلرندن باشقہ سی مراقب کورمزسہ، یاخود زعملری وجهله اتکلرینہ یاپیشہ رق اللہک غضبندن قورتولہ جقلری بر طاقم شفاعتجیلرله بر سورو متوسطلری جناب حقہ شریک قوشارلسہ ایشتہ خسرانک بویوکی اوزمان کندیخی کوسترر . (ومن یشرك بالله فقد ضل ضلالاً بعيداً - سورہ نساء) ۱]

غیر مسلملر آرہ سندہ نہ قدر جماعتلر وارکہ رجال دیندن برینک اوکنده کنہلرینی اعتراف ایدیورمک بوتون او معاصینک لوشندن ویوکنندن تمیزلہ لب قورتولمایہ کافیدر، اعتقادینی طاشیدینی ایچون منکرانہ آلایلدیکنہ منہمک بولونیور. هیچ دوشونمورکہ نہ بو رجال دین اللہدن آل آلمش، نەدہ هیچ برینک الله اوزرنده نفوذی اولمق امکائی متصور.

بوندن باشقہ نہ قدر امتلرده وارکہ نفوذ و قدرت صاحبیلرینہ قارشى تمامیلہ منقاد اولملری خبیث و حرمانلرینہ سبب اولیور، زیرا اسلامک مسلمانلرہ فرض قیلدینی وجهله هرکسی ایشلہ دیکی ایشدن طولایی بلا استثناء محاسبیہ چکمک ایچون تعالیم دینیہ لری آرہ سندہ بر امر بولہ مایورلر. اولیلرلی ظلم ایچنده، اسارت ایچنده او زمانہ قدر ایکلر طورورکہ تقدیر مشیتله آرہ لرندن یتیشہ جک انقلابیلر کنیدیلرینی طلب حق دعواسیلہ آياقلانديرسين ده ساحه سلامتہ طوعرو چکسین کوتورسون.

مسلمانلرہ اسلامک بوتون تلقین ایتدیکنی علی بن ابی طالب شو صوتله اجمال ایدیور:

«اسلامی آجدی و هرکک ایستہ بن ایچون بوللرینی قولایلاشدیردی. بیقیمق دیلہ یئلرہ قارشى ارکائی بیقلیماز حالہ کتیردی. اودین مینی کنیدیسنہ صاریلانلرہ نجات، سایسنہ صوقولانلرہ سلامت، لسان حکمتنی سویلہ یئلرہ برهان، مدافعه سندہ بولونانلرہ شاهد، ضیاسنہ کلنلرہ نور، عقلی اولانلرہ ادراک، دوشونلرہ دماغ، حق آریانلرہ نشان، عزم صاحبیلرینہ بصیرت، عبرت آلانلرہ انتباه، تصدیق ایدنلرہ خلاص، توکلده بولونانلرہ استنادکاه، تفویض ایلہ یئلرہ راحت، ثبات کوسترنلرہ سبر قیلدی.» ۲]

جناب حقک وصف و توحیدندہ سویلہ نلرک اک جمعیلیسی بنہ علی بن ابی طالبک شو سوزلریدر:

«وهملر ساحه اوصافه قونہ ماز؛ قلبلر کیفیتہ دائر برحس ایدیوبده اوزرنده اطمینان بولاماز. کوزلر، کوکلر اونی قابل دکل ۱] «کیم باشقہ سی اللہ شریک قوشارسہ یقندن پک اوزاق بر ضلال ایچنده قالشدر.»

۲] نهج البلاغه شرح ابن الحدیید جزء ۶ صفحہ ۲۱۹

قوجاقلایہ ماز. هرشیئی بیلیر: سینہ لریک مضمیر بوتون اسرارینی.. باش اشہ ویرنلرک فیسیلدیسی.. ظنون اوزرینہ قورولمش خاطرہ لری. یقینہ دایانمش اطمینانلری.. کوزلرک صاقلی صاقلی بارلایان نظرلرینی، روحلرک اذدین کوشه لری.. غیلرک اک مظلم درینلرک لری.. قولالرک کیزلی کیزلی دیکله دکلرینی. قاریجه لریک یازلادینی یووالرینی.. حشراتک قیشلادینی ایشلرینی.. آجیقلی دوه لریک ایچین ایچین انینی.. اک خفیف یورون آياقلرک سسینی.. چیچکلرک قویندنہ قات قات اورتولرہ یورومش. منیوه نک بشیکنی.. طاغلرده و حوشک چکیلدیکی مغاره لرله وادیلری. سینلرک، آغاچلرک. اقیله قابوغی آرہ سندہ کی اختفا کاهنی.. یازاقلرک دالار اوزرنده یتدیکی برلری.. ارککلرک صلبندن ارحامه اینن مختلط مایه خلقتک حجره قارینی.. بولولرک هنوز تشکل ایشلریله، بری برینہ کرفت اولانلرینی.. انجی داملا لرینک سحاب ایچنده کی خزینہ لری.. قاصیرغ لریک اتکلرله صاوردیغنی.. یاغورلرک سللریله قوباروب کوتوردیکنی.. یووالرینک قارا کلغنده قوشلرک ترانہ سی.. حاصلی، صدولرک سینہ یه چکوبده دکر طالعه لرینک یاغرینه باصدینی.. کیجه لین ظلمتک اورتدیکی.. کوندوزین کونشک اوزرینہ طوغدیغنی.. نه وارسه هپسینی بیلیر. واحاطه نک بودرجه سندن دولای اوکا هیچ برکوجلک عارض اولمادیکی کی نه دست ابداعندن چیقان مخلوقاتی صیانت ایدرکن ساحه قدرتنہ برعارضه اوغرار، نەدہ کائناتک امورینی تدبیرایدرایکن ذات احدیتنه فتور عارض اولور. بالعکس علم الهیسی هپسنہ نافذ؛ احاطه سی هپسینی تثبیت ایش؛ عدلی هپسنہ شامل؛ فضل سبحانسی، شان ربوبیتنه لائق حمدوشادن عجزلریله برابر، بنه هپسینی قوجاقلامقده.» ۱]

شیمدی، اسلامک روحی و سری برطرفدن حق آکمق، دیگر طرفدن حقک آثاریلہ اوآثارک سینہ سنہ امانت ایتدیکی اسرار و حکمی دوشونمکدن عبارت اولدینی ایچون کرک قرآنده، کرک احادیث نبویه بوقادارله اکتفا ایدلش وذات اللہی تفکرندن نهی ایدر برچوق امرلر وارد اولمشدر. چونکه فاطر مطلق نه عقولک، نەدہ ادراکک احاطه سنہ امکان متصور دکل. بر طاقیم کیمسه لریک قالفوبده حقک کهنی، ماهیتنی تدقیق وادیلرینہ طالمملری، اونی تصور و تصور سوداسنہ دوشملری ایسه الله ذوالجلالک کبریای فوق الحیالنه قارشى جهل تام ایچنده بولونقلرننددر.

لکن مسلمان کلتجه، او عقول بشرک بومقصدہ وصول مرتبه لرندن جوق اشاغینده اولدیغنی دینی ایجابی اوله رق بیلیر؛ صوکره، قرآنندہ رسولک سنندہ. هیچ بر تصورک، هیچ بر شینک الله بکزمه مدیکنی، خیال بشره کله ییلہ جک نه قدر صبور و اوهام وارسنه هپسنه اللهک مخالف اولدیغنی، کورور طورور.

۱] نهج البلاغه شرح ابن الحدیید جزء ۶ صفحہ ۱۲۰ و جزء ۷ صفحہ ۱۶۶

غرب جريان فلسفي

متفكرين علمي اسلاميه دن الماليلي حدي افندي حضرتلري طرفندن نشر اولونان (تحليلي تاريخ فلسفه: مطالب ومذاهب: مابعدالطبيعه وفلسفه النسيه) عنوانلي اثر حقنده بكن هفته ايضاحاتده بولونمشدق. مشاراليه حدي افندي حضرتلري بو كتابك اهميتي ايضاح مناسبتيله مهم بر مقدمه تحرير بويورمشلردر. بو مقدمه ده فلسفه حقنده، نبوت وتجدد حقنده مهم بعض مطالعات وارد. بو كتابك اهميتي كوسترمك مقصديله مقدمه ك بعض پارچه لرني نقل ايديوورز: (اويت علوم الاولين ولاخرين) حديث شريفندن مستبان اولديني اوزره عليه الصلاة والسلام افندمن اولين و آخريتك علومنه مظهريتله ممتاز ايدى؛ آنك وارثي اولان امتك ده بو مظهريتده بولمسي اقصا ايدر. بوسايه ده دركه او امت ام سائر ايجون مابعدالاستشهاد اوله جق بر كالي حائر اوله بيلير. ثروت علميه سي تام اولان ملترك اولوسي ده، ديريسي ده ملل ناقصه ك مرجع مديني اوله كمشدر.

ملت اسلام (وجعلناكم امة وسطاً لتكونوا شهداء على الناس) سريته مظهر اولمق ايجون (وبكون الرسول عليكم شهيداً) مؤداسي موجبجه حضرت رسول الله مابعدالاستشهاد اتخاذايده بيلملي و ام سائر دن استغنا ايله استقلال تامه صاحب اولمليدركه يالكنز درگاه الوهيت او كنده ركوع ايدم بيلسون. حال بوكه بوكونكي امت علوم اسلافني ضايع ايتلمده بولنديني كي علوم آخريته دخي بالوجود ناقص اولديني ايجون شوكت اسلامدن بهره مند اوله مامش، ملل غريبه يه قارشى اولان نقصان علميه سي حيله اونلرك العياذ بالله تماماً تهلكه استمثالته معروض برحاله قالمشدر.

عالم غرب بزم علوم دينيه و قرآنيه مزه وارنجيه قدر اك مهم كتابلري ترمي ترجمه ايدرك كندى معلوماتلرينه ضم ايدرلر كن وشعراينيك ميزان كبراسني بيله او يولده مطالعه ايله اصول اسلامي تحريف ايدم جك نتايج چيقارمه چاليشيرلر كن بزنا ايجون اونلوك غنائم علميه لرندن محروميت ايجنده قالم ونهيه بو محروميتدن قورتومق ايجون متماذياً كنديمزدن جيقوب اونلره استحاله ايتمه ميل ايدم. قرآني ترجمه ايدرب او قويا و اسلامه قارشى اونكله ده سلاسلانان فرنكلر مسلمان اوليورلرسه اونلرك فلسفه لرني او قيوب آكلاياجق وكنديلرينه قارشى بونكله ده تجهز ايدم جك اولان مسلمان نهيه فرنك اوليورسون. اهل اسلامده كوزه چارنمغه باشلايان ميل ناخوش اونلرده كي سرمايه نك دعاء علميمزله ايشله نلمه مش ومعاذل قيمتله اولسون تحويل قلمه مش اولمندن منبشدر. بويه اولمسي حقيقتك علميمزده بولمندن نشأت ايتسه ايدى قورقنج ايدى. حال بوكه ياقينده اخطار ايدم جكم وجهله بتون حقيقتك اساسي بزم در، بزم حقائق دينيه مزه كمال التيام ايله تفريع ايديله بيله جك اولان علوم وفنون، اونلرده طالديرمه صورتيله

ايشته اسماي جيله وصفات جيله سي يوزندن مسلمانلرك بر درجه يه قادر طايه يلدكي الله اوقاطر ذوالجلالدر كه حضور عظمت وكبرياسنده عجزدن عجزه، حيرتدن حيرته دوشمشلر وكاتبك الله كي قلمك اوچنه باقان بر قارنجيه نك كوره بيله جكندن فضله سي كورمه مشلردر. آلمانلرك شاعر حكيمي كوته دييور كه:

«بن حقت ذات افندسنة دُر واضح بر فكر ايدم كنكن چوق اوزانده يم. بوكا عائد اولمق اوزره سويلديكم، يا خود يازديغ شرنلره منحصر: خلاق عظيمك كنهى، حقيقتي ادراك نمكن دكل، ذات الهى ايجون انسانده مهم بر شعور دن، ظني بر طاقم صور دن باشقه بر شي يوق. بوكا رغماً الهك وارلني انفسده ده مشهود، آفاقده ده. بويه اولدق دن صوركه بزم ايجون اونك كنهى، حقيقتي بيلمكندن، يا خود بيلمه مكن نه چيقار؟ هم الهك ماهيتني بزم دن بيله جكن؟ بزم حدسمز، تخمينمز او ماهيتي قوجا قلاياجق كي كنش دكل كه، چوق طار. مع مافيه قطعي بيله اولسه بون دن بزه نه فائده حاصل اوله جق؟ فرض ايدك كه الهى لايعد ولا يحصى اسما وصفات ايله تسميه وتوصيف ايتدم. باقيورم كه اوينه ادياً بونلرك فوقنده. مازام كه وجود اعظم بزم الله ديديكم ذات كبريادر، او يالكنز انسانده تجلى ايتز؛ بالعكس بويوك كوچوك بوتون ششونده وطبيعتك في، بليغ بوتون مظاهرنده صورتلرك هر دورلوسيله اشراق ايدر طورور. شيمدى شو سويلدكار بزمه رغماً عجايب صفات بشريه ايله مقايسه ايدرك حقت كنهى، حقيقتي ادراكه فكر بشر ايجون قدرت متصور ميدر؟ ايشته مسلمانلرك وغير مسلم امتلرك آره سندن يتيشين حكما نك الله ذوالجلال حقنده كي عقیده لري بو. صوركه، بو او يكانه عقیده كه جناب حق كيمسه ايجون اون دن باشقه سي قبول ايتيور. بو او معظم عقیده كه هر شي او كا نسبتله كوچوك قاليور. «ان الله لايفقران يشرك به ويفقر مادون ذلك ان يشاء - سورة نساء، ۱۱»

اولكي قسمده سويلديكمز وجهله توحيد عقیده سي نصرانيت طانك ده مستقبل عقيد بيسدر. چونكه «رونسانس» ديدكلري دور تجددك باشلاماسندن دولاي اون آلتنجي عصر ميلاديه حادث اولان تضيقلره رغماً اوروپا افكارى بو عقیده ني كر كي كي نظر امعانه آلدى. واقعا طبيب سروبوتوس توحيد دعوتله اتهام اولونورق ۱۵۵۷ سنه سي تشرين اولك ۲۷ نجى كوني جنوده آتشه آتيلدى. مع مافيه بو حادثه مذهبه طرفدار اولان اعوانك عزمي صاصادي. سويني ايله ديكرلري ده عيني جيفيري طوته رق ايتالياده، لهستانده، ترانسيلوانيا ده وسائر يرلرده توحيدى نشره باشلاديلر. انكلتره ايله امثالي مملكتلرده ايسه ۱۸۱۳ تاريخ ميلاديسيله اسكي جزاقانونى تعديل ايدم بجه توحيد كليساسى قورولامادى.

[۱] «الله، شبهه يوقدر كه، يالكنز كنده يسته شريك قوشولاسني عفو ايتز، يوقسه ديله ديكنه بون دن باشقه سي عفو ايدر.»